

บทที่ 8

หลักจริยธรรมในวิชาชีพ

รณชัย คนบุญ

เนื้อหาการเรียนรู้

- การเคารพเอกลิทธิหรือความเป็นอิสระ (Autonomy / self-governing)
- การทำประโยชน์ (Beneficence)
- การไม่ทำอันตราย (Non-maleficence)
- ความยุติธรรม (Justice)
- การบอกความจริง (Veracity / truth telling)
- ความซื่อสัตย์/การปกปิดความลับ (fidelity / confidentiality)

จริยศาสตร์ เป็นคำภาษาสันสกฤตมาจากคำว่า “จริยะ” หมายถึง ความประพฤติ และคำว่า “ศาสตร์” หมายถึง ระบบวิชาความรู้ ดังนั้น จริยศาสตร์ (ethics) จึงหมายถึงปรัชญาสาขาหนึ่งที่ศึกษาเกี่ยวกับการกระทำของมนุษย์ โดยใช้เหตุผลเป็นเกณฑ์พื้นฐานประกอบการตัดสินใจ

ทฤษฎีจริยศาสตร์ เป็นทฤษฎีที่มีเป้าหมายหลักเพื่อช่วยให้การตัดสินใจมีประสิทธิภาพ โดยใช้แนวทางในการแก้ปัญหาที่ชัดเจน สามารถนำไปใช้ประเมินความถูกต้องหรือความไม่ถูกต้องทางจริยธรรม เป็นแนวทางในการพิจารณาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ การตัดสินใจเชิงจริยธรรม ทฤษฎีจริยศาสตร์ที่สามารถนำไปใช้ในการพยาบาล ประกอบด้วย 3 ทฤษฎีหลักคือ ทฤษฎีหน้าที่นิยม (deontological theory) ทฤษฎีประโยชน์นิยม (consequence-based theory) และทฤษฎีคุณธรรม (virtue-based theory)

หลักจริยธรรม (ethical principles) สำหรับวิชาชีพการพยาบาล ควรครอบคลุม 6 หลักการ คือ 1) การเคารพเอกลิทธิหรือความเป็นอิสระ (Autonomy / self-governing) 2) การทำประโยชน์ (Beneficence) 3) การไม่ทำอันตราย (Non-maleficence) 4) ความยุติธรรม (Justice) 5) การบอกความจริง (Veracity / truth telling) 6) ความซื่อสัตย์/การปกปิดความลับ (fidelity /

confidentiality) หลักจริยธรรมเหล่านี้สามารถใช้เป็นเหตุผลสำหรับการตัดสินใจเชิงจริยธรรมเมื่อเผชิญประเด็นขัดแย้งทางจริยธรรมต่างๆได้เป็นอย่างดี

1. การเคารพเอกลิทธิหรือความเป็นอิสระ (Autonomy / self-governing)

หมายถึง บุคคลมีอิสระในการตัดสินใจเกี่ยวกับเป้าหมายของแต่ละบุคคล ค้านท์ (Kant) นักปรัชญาที่เสนอแนวคิดนี้กล่าวว่า บุคคลเป็นผู้มีเหตุมีผลมีความสามารถในการเลือกตัดสินใจด้วยตัวเอง หลักการในข้อนี้สนับสนุนการเคารพในการตัดสินใจของผู้ป่วยที่จะเลือกวิถีทางของตนเองตามความเชื่อ และศรัทธา สิทธิที่จะเลือกตัดสินใจด้วยตนเองได้อิสระ โดยไม่มีการบังคับ โดยบุคคลในทีมสุขภาพต้องให้การยอมรับแม้ไม่เห็นด้วยก็ตาม

ตัวอย่าง

- การไม่รับการรักษาที่ยืดความตาย
- การไม่ทำหมันหลังคลอดทารกคนที่สี่
- การเปลี่ยนโรงพยาบาลเพื่อรับการดูแลรักษา

ข้อยกเว้นในหลักการนี้คือผู้ที่ย่อนความสามารถ เช่น เด็กเล็ก ผู้ที่มีปัญหาสุขภาพจิต/จิตเวช บุคคลไร้ความสามารถ ผู้ป่วยฉุกเฉินถึงแก่ชีวิต เพราะขาดอำนาจในการตัดสินใจด้วยตนเอง

2. การทำประโยชน์ (Beneficence)

หมายถึงการกระทำในสิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์ พยาบาลต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดที่จะเกิดแก่ผู้ป่วย ประโยชน์ในที่นี้หมายถึงการกระทำที่เป็นประโยชน์บนพื้นฐานทางด้านศีลธรรม จริยธรรมและกฎหมาย โดยบทบาทของพยาบาลที่อยู่บนพื้นฐานในหลักจริยธรรมข้อนี้คือ การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกัน การควบคุมโรค และการฟื้นฟูสภาพแก่ผู้รับบริการ โดยหลักสำคัญของการทำประโยชน์ประกอบด้วย

2.1 การส่งเสริมสิ่งที่ดี (do good things) เพื่อประโยชน์สูงสุดของผู้ใช้บริการ

ตัวอย่าง

- พยาบาลวิชาชีพซื้อยาให้ผู้ป่วย เพื่อให้ได้รับยาตามแผนการรักษาเนื่องจากญาติยังไม่มาเยี่ยม
- การให้ยาระงับปวดตามแผนการรักษาแก่ผู้ป่วยมะเร็งระยะท้าย

- การติดต่อหน่วยงานเพื่อช่วยเหลือผู้พิการที่บ้าน

2.2 การป้องกันอันตราย (prevent harm) ต่อผู้ใช้บริการ

ตัวอย่าง

- การให้ยานอนหลับตามแผนการรักษาแล้วกรวากันเตียงเพื่อป้องกันการตกเตียง

2.3 การขจัดสิ่งที่เป็นอันตราย (remove evil or harm) สำคัญมากกว่าการส่งเสริมสิ่งดี

ตัวอย่าง

- การช่วยทำความสะอาดแผลติดเชื้อ

3. การไม่ทำอันตราย (Non-maleficence)

หมายถึง การไม่นำสิ่งที่เป็นอันตรายมาสู่ผู้อื่น ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม รวมทั้งไม่ทำให้ผู้อื่นเสี่ยงต่ออันตราย ประกอบด้วยห้ามฆ่า ห้ามทำให้ปวด ห้ามจำกัดอิสรภาพ และห้ามทำให้ปราศจากความสุข ทั้งนี้ ลักษณะการดูแลที่ถือว่าผิดหลักการนี้ มีองค์ประกอบคือ ผู้ประกอบวิชาชีพมีหน้าที่โดยตรง ละเลยต่อหน้าที่ บุคคลได้รับอันตราย และอันตรายนั้นมีสาเหตุจากการละเลยหน้าที่ ซึ่งสอดคล้องกับหลักกฎหมาย

ตัวอย่าง

- พยาบาลวิชาชีพไม่ให้อาหารรับประทานตามคำสั่งของผู้ป่วย ทำให้ทุพโภชนาการ นอนไม่หลับ เนื่องจากการให้อาหารรับประทานแก่สตรีตั้งครรภ์ เพื่อลดภาวะเจ็บครรภ์อาจมีผลต่อทารกแรกคลอด
- การใช้คำพูดที่ทำให้ผู้ป่วยเครียดหรือกลัว แสดงให้เห็นว่า พยาบาลวิชาชีพกระทำผิดหลักจริยธรรมการไม่ทำอันตราย

4. ความยุติธรรม (Justice)

หมายถึง ความยุติธรรมต่อคนในสังคม โดยรวมไปถึงความยุติธรรม ความเท่าเทียมกันและความเสมอภาคในการได้รับการบริการทางด้านสุขภาพ ในขณะที่การกระทำเพื่อทำให้เกิดความยุติธรรมในสังคมเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยากโดยเฉพาะการจัดสรรทรัพยากรทางการแพทย์และพยาบาลที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดความยุติธรรม ดังนั้นพยาบาลสามารถเอียงมาใช้หลักของความยุติธรรมโดยการเคารพในสิทธิในการตัดสินใจและทางเลือกในการขอรับการรักษาทางการแพทย์ของผู้ป่วยแทน จึงจะทำให้ผู้ป่วยได้รับการปฏิบัติอย่างยุติธรรมและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพของตนเอง

ตัวอย่าง

- การจัดเตียงผู้ป่วยหนักให้อยู่ใกล้พยาบาล
- การดูแลผู้ติดเชื้อเอชไอวีด้วยมาตรฐานเดียวกันกับผู้ป่วยอื่น

5. การบอกความจริง (Veracity / truth telling)

หมายถึง การพูดความจริงและไม่โกหกหรือหลอกลวง บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการบอกความจริง โดยไม่มีการโกหกหลอกลวง เพราะการบอกความจริงโดยไม่มีการโกหกและหลอกลวงเป็นการแสดงถึงการเคารพความเป็นบุคคล พยาบาลมีหน้าที่ที่ต้องบอกความจริง เพราะการไม่บอกความจริงจะทำให้ผู้ป่วยเกิดความไม่ไว้วางใจในตัวพยาบาล และอาจส่งผลถึงสัมพันธภาพในระยะยาว

ตัวอย่าง

- การเขียนบันทึกทางการแพทย์ตามที่ได้ปฏิบัติจริง
- ในการบอกข่าวร้าย ควรหาโอกาสและเวลาที่เหมาะสม ไม่ควรโกหก

6. ความซื่อสัตย์/การปกปิดความลับ (fidelity / confidentiality)

หมายถึง การรักษาสัญญาและการปกปิดความลับรวมทั้งการรักษาความเป็นส่วนตัวของผู้ป่วย พยาบาลมีหน้าที่หลักจะต้องมีความซื่อสัตย์ในการรักษาคำมั่นสัญญาต่อการที่จะให้การดูแลผู้ป่วยอย่างเต็มที่และปกปิดความลับความเป็นส่วนตัวของผู้ป่วย ซึ่งการปกปิดความลับนี้ต้องไม่ทำให้เกิดผลเสียทั้งต่อตัวผู้ป่วย และต่อผู้อื่น

ตัวอย่าง

- การไม่เปิดเผยข้อมูลผู้ป่วย เช่น การเจ็บป่วยทางจิต การถูกข่มขืน เพื่อนำไปสู่ความไว้วางใจ

ความสำคัญของการศึกษาจริยศาสตร์ในการพยาบาล

การศึกษาจริยศาสตร์จะช่วยให้พยาบาลมีความไวต่อปัญหาจริยธรรม รู้จักคิดไตร่ตรองมีทักษะด้านความคิดทำให้มีมุมมองที่กว้างขึ้น รู้และเข้าใจคุณค่าและความเชื่อของตนเองและบุคคลอื่น และช่วยเพิ่มความสามารถในการตัดสินใจเชิงจริยธรรมแก่พยาบาลในการปฏิบัติงาน การศึกษาจริยศาสตร์มักไม่ได้ให้คำตอบที่เป็นมาตรฐานสากลแก่พยาบาลว่าจะอะไรควรทำ แต่เป็นการเสนอแนะวิธีคิด วิธีการมองปัญหาในเชิงปรัชญาที่เปิดกว้างแก่การไตร่ตรอง การวิเคราะห์แยกแยะประเด็นปัญหา อันนำไปสู่

การวิพากษ์ ตัดสิน อย่างมีหลักการที่เหมาะสมแก่การแก้ปัญหาของผู้ป่วยแต่ละกรณี อย่างเหมาะสม ต่อความเป็นจริง และยังเป็นเหมือนภูมิคุ้มกันด้านทานตลอดชีวิต (Long life immunity) ทำให้พยาบาลไม่ เกิดความรู้สึกท้อแท้ เบื่อหน่ายเมื่อประสบปัญหา และไม่เกิดภาวะคับข้องใจและบีบคั้นทางอารมณ์ (burnout) สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ซึ่งวัตถุประสงค์โดยทั่วไปในการศึกษาจริยศาสตร์ มี ดังนี้

- ช่วยให้พยาบาลมีความไวต่อปัญหาทางจริยธรรม สามารถประเมินปัญหา และหาแนวทางแก้ไขปัญหาเชิงจริยธรรมไม่ให้เกิดความรุนแรงจนยากแก่การแก้ไข ซึ่งจะส่งผลให้สวัสดิภาพของผู้ป่วยไม่ตกอยู่ในอันตราย และจะส่งผลถึงคุณภาพการพยาบาล
- ช่วยให้พยาบาลมีหลักเกณฑ์ประกอบการตัดสินใจ สามารถเผชิญปัญหาจริยธรรมได้อย่างเหมาะสม
- ช่วยให้พยาบาลเข้าใจความแตกต่างของคนมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ดวงแข รักไทย, ปัทมา แคนยุกต์, นิตยา ชีพประสพ. (2558). การพัฒนาบทเรียนโปรแกรม เรื่อง “ทฤษฎีจริยศาสตร์และทฤษฎีการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของโคลเบอร์ก” สำหรับ นักศึกษาพยาบาลศาสตร์. การประชุมมหาดไทยวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 6 (หน้า 248-257). สงขลา : มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- วณิชชา พิงชมภู. (2557). **คู่มือการฝึกปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ เรื่อง จริยธรรม ประเด็นขัดแย้ง และทางแนวทางการตัดสินใจ**. เชียงใหม่ : คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (สำนักงาน ก.พ.). (2561). **คู่มือการพัฒนาและส่งเสริม การปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมข้าราชการพลเรือน**. สืบค้นเมื่อ 29 มกราคม 2563, จาก <https://www.ocsc.go.th/node/4078>
- สองทอง ชีระทองคำ และไสว นรสาร. (2561). **กฎหมายสำหรับพยาบาล**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อรัญญา เชาวลิต, ทศนีย์ นะแส. (2559). การจัดการศึกษาจริยศาสตร์ในหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ บัณฑิต. วารสารพยาบาลสงขลานครินทร์, 36(พิเศษ), 183-195.

ชื่อ-สกุล.....
 รหัสประจำตัวนักศึกษา.....

แบบฝึกหัดท้ายบทเรียน

กรณีศึกษา

“ผู้ป่วย อายุ 13 ปี มาโรงพยาบาลด้วยอาการ ปวดและบวมบริเวณต้นขาซ้าย อาการปวด รุนแรง เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ และมีอาการไอร่วมด้วย จากผลการตรวจต่างๆ แพทย์แจ้งผลการวินิจฉัย แก่ผู้ปกครอง ว่าเป็นมะเร็งในกระดูกและลุกลาม ไปที่ปอด ผู้ปกครองและญาติตัดสินใจร่วมกัน ว่าไม่ควรบอกความจริงให้ผู้ป่วยทราบ และขอร้องพยาบาลไม่ให้บอกผู้ป่วยด้วย ขณะเดียวกัน ผู้ป่วยมักถามพยาบาล เกือบทุกคนว่า “พี่ พี่ ผม เป็นอะไรกันแน่ ผมจะตายมัย” จากกรณีตัวอย่างนี้ ผู้ป่วยอายุ 13 ปี เป็นวัยรุ่น ซึ่งมีวุฒิภาวะในระดับที่สามารถคิดตัดสินใจได้ด้วย ตนเองและมีสิทธิที่จะรับรู้เรื่องของตนเอง เพื่อจัดการ ตนเองได้อย่างเหมาะสม

วิเคราะห์กรณีศึกษา

ขณะนี้ผู้ป่วยเริ่มสงสัยเกี่ยวกับ การป่วยของตนเองว่าจะรุนแรงถึงชีวิตหรือไม่ ขณะที่ ผู้ปกครอง และญาติพร้อมใจกันปกปิดไม่ให้ผู้ป่วยรับรู้ ข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง และขอให้พยาบาลช่วยกันปกปิด ข้อมูลด้วย จึงเกิดเป็นประเด็นจริยธรรมขึ้นระหว่าง ความต้องการรับรู้ข้อมูลของผู้ป่วยและการไม่ให้รับรู้ ข้อมูลของผู้ปกครองและญาติ พยาบาลควรปฏิบัติอย่างไร การที่พยาบาลจะบอกหรือไม่บอก ความจริงแก่ ผู้ป่วยนั้น พยาบาลจะทำ หน้าที่เป็นทั้งผู้ให้ความร่วมมือ และผู้ประสานความร่วมมือ ระหว่างผู้ป่วยเด็กและผู้ปกครอง พยาบาลจำ เป็นต้องมีความเอื้ออาทรต่อเด็กและผู้ปกครอง เป็นพื้นฐานเพื่อสร้างความไว้วางใจ โดยแสดงออกถึง ความตั้งใจจริง และใช้ความรู้ความสามารถในการ เข้าถึง จิตใจผู้อื่น ที่สำคัญในขณะนี้คือผู้ปกครอง เพื่อค้นหา เหตุผลที่ผู้ปกครองต้องการปกปิดข้อมูล กับผู้ป่วยเสียก่อน ทั้งนี้หากพยาบาลคำนึงถึงสิทธิที่ผู้ป่วยควรได้รับ คือ สิทธิที่จะรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับ ตนเอง พยาบาลจะบอกความจริงแก่ผู้ป่วย ทั้งนี้ในการพิจารณาว่าจะบอกหรือไม่บอก ความจริงแก่ ผู้ป่วย พยาบาลควรยึดหลักการทำ ประโยชน์ ที่จะเกิดกับผู้ป่วยเป็นสำคัญ กรณีที่ผู้ปกครองให้ข้อมูล ว่าผู้ป่วยกลัวการเป็นมะเร็งมาก และรับรู้ว่ามีมะเร็งเป็น โรคที่ใครเป็นแล้วต้องตาย ไม่มีทางรักษาหาย ทำให้ตนเองหมดอนาคต การบอกความจริงในทันทีทันใด อาจมีผลทำ ให้ผู้ป่วยคิดสั้น นำไปสู่การฆ่า ตัวตายหาก ไม่สามารถยอมรับความจริงได้ อาจเป็นผลเสียต่อผู้ป่วย และผู้ปกครอง

สรุปวิเคราะห์ปัญหาที่อาจเกิดทางด้านจริยธรรม

ในกรณีเช่นนี้พยาบาลอาจจะยังไม่บอกความจริงในขณะนี้เพื่อประโยชน์ของผู้ป่วยและผู้ปกครอง แต่จะต้องคิดหาวิธีการบอกอย่างค่อยเป็นค่อยไปในโอกาสต่อไป และใช้ศักยภาพด้านการดูแลแบบเอื้ออาทร ในการเข้าถึงจิตใจของผู้ป่วยเด็กในการบอกความจริง และคิดหาหนทางป้องกันการฆ่าตัวตายไว้ด้วย

พยาบาลควรปฏิบัติอย่างไร ตามหลักจริยศาสตร์ในแต่ละข้อ

หลักจริยศาสตร์	การปฏิบัติ
การเคารพเอกสิทธิ์หรือความเป็นอิสระ (Autonomy / self-governing)
การทำประโยชน์ (Beneficence)
การไม่ทำอันตราย (Non-maleficence)
ความยุติธรรม (Justice)
การบอกความจริง (Veracity / truth telling)

หลักจริยศาสตร์	การปฏิบัติ
ความซื่อสัตย์/การปกปิด ความลับ (fidelity / confidentiality)